

Historické okolnosti súvisiace so zvolaním biskupskej synody v Kartágu v roku 251

Štefan Lenčič

<https://doi.org/10.54937/nhe.2023.12.2.8-27>

Historical circumstances surrounding the convening of the Synod of Bishops in Carthage in 251

Abstract: *In the episcopal ministry of Cyprian of Carthage in 3rd-century Proconsular Africa, a synod of bishops was held in 251, convened in the aftermath of the persecution of Christians under the emperor Decius from 249-251. For a better understanding of this synod, it is important to know the historical circumstances surrounding the early Christian Church, the roles of episcopal synods, the rise of the schism, the persecution of Christians, those who denied their faith, the confessors, the martyrs, and so on. In no small measure, the collegiality of the bishops with one another and their relationship with the Bishop-Pope of Rome also became apparent in this period. Bishop Cyprian of Carthage, by his learning, his very active literary and pastoral work, became one of the most prominent figures of this period in North Africa, and he also became the first bishop to achieve the crown of martyrdom in Africa.*

Keywords: *Proconsular Africa, Cyprian of Carthage, Synod of Bishops, Martyrs*

Úvod

Synody v ranokresťanskej Cirkvi vytvorili veľmi dôležité miesto pri formovaní teologickeho a pastoračného života jednotlivých komunít. V 3. storočí boli zväzky africkej a rímskej cirkvi veľmi intenzívne, čo dokumentuje aj bohatá korešpondencia. Situácia kresťanov sa v polovici 3. storočia veľmi skomplikovala, čo podnietilo k vzniku viacerých samostatných skupín a rozkolov v komunitách, ktoré sa najviac zviditeľnili počas prena-

sledovania za cisára Décia. Do toho obdobia spadá aj biskupská služba Cypriána ako biskupa v Kartágu – Prokonzulárnej Afrike. Ako biskup bol postavený pred množstvo problémov, ktoré vzišli zvlášť z prenasledovania – tí, ktorí zradili svoju vieru – padlí (lapsi) a ich znovu prijatie do spoločenstva Cirkvi. Ako najvhodnejším nástrojom na riešenie mnohých pastoračných problémov sa ukázali synody, ktoré vytvárali priestor pre hľadanie teologických a pastoračných odpovedí na riešenie aktuálnych problémov miestnych Cirkví. Cyprián z Kartága počas svojho biskupského pôsobenia zvolal až sedem synod, ktoré priniesli nielen pre africkú, ale aj všeobecnú Cirkev silnú kolegialitu biskupov (v Cypriánovom prípade s biskupmi Ríma a biskupmi Španielska) a s biskupmi a klérom jeho vlastnej provincii (Prokonzulárna Afrika).

V našej práci sa chceme sústrediť na uskutočnenú prvú synodu (r. 251), ktorá sa konala z podnetu Cypriána z Kartága a predstaviť aj zložité historické okolnosti, ktoré predchádzali jej realizácii. Zároveň chceme rozlišovať, v čom spočíval obsah prvej synody, nakoľko mnohí autori neudávajú správny počet Cypriánových synod a prelínajú ich obsahy. V práci sa opierame predovšetkým o veľmi cenné Cypriánove dielo *Epistulae* (Listy) a o autorov, ktorí sa osobitne venujú kritickému skúmaniu uskutočnených synod v Kartágu.¹

Prokonzulárna Afrika

Rímska provincia Afrika bola založená v roku 146 pred Kristom po dobytí Kartága rímskou armádou a zahŕňala dnešné územie severného Tuniska a stredomorské pobrežie dnešnej severnej Líbye pozdĺž Sirtského zálivu. Pomenovali ju Rimania, podľa hrdinu Afra, ktorý bol synom Herakla. Neskôr cisár Július Caesar dobyl územia na západ od provincie Afrika a vytvoril tak novú provinciu *Africa Nova* (Nová Afrika) a bývala časť sa začala nazývať *Africa Vetus* (Stará Afrika). Obe provincie potom zjednotil Octavianus Augustus do jednej s názvom *Africa Proconsularis* (Prokonzulárna Afrika). Potom sa od jej západnej časti opäť oddelila provincia s názvom Numídiá. Najväčším mestom tejto provincie bolo Kartágo až do tretej púnskej vojny. Mesto v 9. storočí pred Kristom založili Feničania z Týru. Od 7. storočia pred Kristom sa tam usadili Gréci, ktorí túto oblasť nazývali Líbyou. Kartágo bolo spočiatku mestským štátom, neskôr hlavným mestom Kartáginskej ríše. Kartágo dosiahlo vrchol svojej moci v 3. storočí pred Kristom. V tom istom storočí vstúpilo do série vojen s Rímom (Púnske vojny). Po tretej Púnskej vojne v roku 146 pred Kristom Rimania úplne zničili Kartágo, ktoré sa stalo rímskou provinciou. Prosperita väčšiny miest bola založená na poľnohospodárstve. Severná Afrika bola nazývaná aj „sýpkou ríše“.²

K ďalším veľkým mestám na tomto území bolo mesto Hadrumentum (v súčasnosti Sousse v Tunisku), ktoré bolo neskôr hlavným mestom provincie Byzancia, a Hippo regius (Hippo, v súčasnosti Annaba) v Alžírsku. Administratívnym centrom bolo mesto Utica v Tunisku. Zvyšnému územiu vládol vazalský numídsky kráľ Masinis.³

¹ SCUPIONI, Luigi, I. *Vescovo e popolo. L'esercizio dell'autorità nella Chiesa primitiva (III sec.)*. Milano 1977, s. 89. – „Koncily zaujímajú dôležité miesto v myslení a pastoračnej činnosti Cypriána a používajú sa vždy, keď si potreby cirkvi v Afrike vyžadujú spoločné overenie a porovnanie medzi jej pastiermi“.

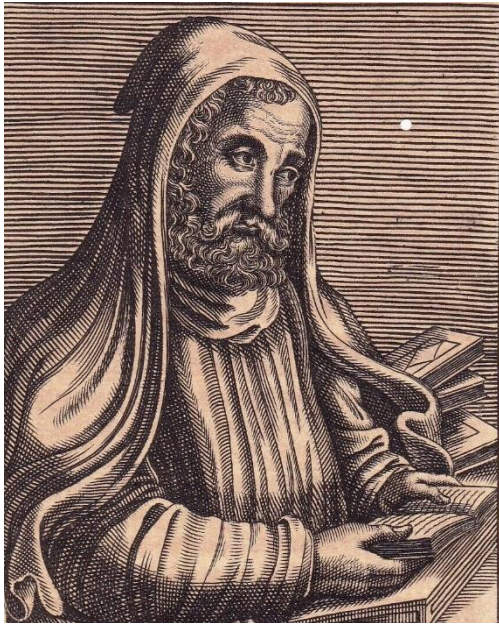
² BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Stručná história štátů. Praha: Nakladatelství Libri, 2007, s. 10 – 14.

³ STRZELCZYK, Jerzy. *Wandalowie i ich afrykańskie państwo*. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2005, s. 102.

Prenasledovanie kresťanov za cisára Décia

Historici rímskeho cisára Traiana Décia⁴ (249 – 251) sa zaradzujú medzi veľkých obnovovateľov pohanstva v 3. storočí. Navyše, kvôli svojej náboženskej politike ho pokladajú aj za cisára ako prenasledovateľa kresťanstva. Počas svojej vlády sa usiloval zachovať *pax deorum* a *romanitas*, t. j. tradičné rímske náboženské správanie. Tým, že sa zasadzoval za hodnoty rímskej náboženskej tradície, získal si veľkú podporu verejnej mienky.

K dosiahnutiu svojho plánu, vydal cisár Décius na konci roka 249 svoj edikt. Nemáme ho zachovaný, ale vo svojej korešpondencii to uvádza aj Cyprián, nakoľko už na začiatku roka 250 odišiel z Kartága a skrýval sa.⁵ Cieľom tohto ediktu bolo priviesť všetkých obyvateľov, a teda aj kresťanov, k jednotnému náboženskému prejavu. Zrealizovať sa to malo tým, že sa vyžadovalo verejne prejaviť vernosť bohom rímskeho národa (*dei populi Romani*) a *Geniovi* cisára prostredníctvom vykonania tradičných pohanských kultových prejavov. Na základe tohto ediktu museli všetci obyvatelia ríše, výnimkou boli len Židia, splniť toto nariadenie. Edikt mal skôr sčítací účel a môžeme konštatovať, že išlo o náboženské sčítanie obyvateľstva. Napriek tomu, že tento edikt nemal protikresťanský obsah, predsa jeho uskutočnením nastalo prenasledovanie kresťanov. Jeho realizovanie bolo závislé aj od prístupu miestnych úradníkov.

sv. Cyprián z Kartága

Samotný akt uctenia si rímskych bohov (*supplicationes*) sa musel vykonať pred stanovenou komisiou, ktorú tvorili významné osobnosti a miestni úradníci. Ten, kto prišiel splniť toto nariadenie, musel najprv predstaviť seba a svoju rodinu, a potom vyjadriť ochotu splniť cisárske nariadenie. Potom nastal samotný úkon, ktorý spočíval v nasledujúcich krokoch: najprv musel vysypať zrnká kadidla do ohniska, potom vyliat niekoľko kvapiek vína na oltár a zvyšok vypiť z pohára a nakoniec ochutnať z obetného mäsa. Počas tohto úkonu bol dotýčny človek upozornený zapisovateľom, aby sa počas obetovania aj modlil za dobro cisára a za blaho ríše. Po skončení tohto úkonu dostal každý potvrdenie o splnení svojej povinnosti (*libellus sacrificionis*).

Vykonávanie *supplicationes* bohom – ochrancom štátu, nebolo niečo neobvyklé. Išlo o verejné vyjadrenie vernosti bohom rímskeho národa a cisárovi prostredníctvom vykonania tradičných pohanských kultových prejavov. Déciove nariadenie malo samotných kresťanov prinútiť k uznaniu rímskych náboženských obradov (*Romanae caerimoniae*), pričom nesledovalo zakázať samotný kresťanský kult. Kresťania mali pristúpiť na akýsi kompromis, čo v skutočnosti takéto rozhodnutie viedlo k apostáze.⁶ Ak niekto nevykonával

⁴ PETRÁŇ, Zdeněk. Neznámý hybridní antoninianus Traiana Decia s "ženským motívem". In *Numismatické listy*. Praha: Národní muzeum, 2008, 63 (4), s. 151 – 154.

⁵ DROBNER, Hubertus. R. *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*. Praha: Oikoyomen, 2011, s. 222 – 223.

⁶ SENDEKOVÁ, Marta. Deciov edikt o obetování. In *Hortus Graeco-Latinus Cassoviensis III*. UPJŠ Košice 2020, s. 240 – 251.

cisárske nariadenie, nasledoval trest v podobe vyhnanstva, konfiškácii majetku, mučenia alebo dokonca smrti. Vydaný Déciov edikt bol zvlášť zameraný na hierarchiu kresťanských komunít. Výsledkom boli na jednej strane mnohí mučeníci, ale na druhej strane aj nemalé odpadnutia od viery a vyššie uvedené tresty.

Nakoniec, našli sa aj takí kresťania, ktorí neobetovali rímskym bohom, ale za úplatok si zabezpečili doklad o obetovaní (*libellus*). Títo ľudia, nazývaní odpadlíci (*lapsi*), sa delili na niekoľko skupín, a to podľa typu účasti na pohanských obetiach.⁷ K tým najväčším odpadlíkom patrili *sacrificantes*, boli to tí, ktorí úplne vykonali akt obety bohom na pohanskom oltári, a tak plne vyhovel vydanému ediktu. Skupinu s názvom *thurificati* tvorili tí, ktorí vykonali iba kadidlovú obetu. Nakoniec to boli *libellatici*, ktorí si vybrali kompromis v podobe získania potvrdenia (*libellus*) za úplatok bez vykonania pohanskej obety, alebo niekto iný ich nahradil počas pohanskej obety.⁸

Décus sa svojím ediktom zaradil medzi propagátorov rímskych tradícií a samotné jeho vykonanie spôsobilo aj prenasledovanie kresťanov, čo nakoniec prinieslo množstvo mučeníkov, ale aj tých kresťanov, ktorí zlyhali a svoju vieru zapreli.⁹ Po skončení prenasledovania sa práve odpadlíci (*lapsi*) dostali do centra pozornosti, pretože sa usilovali, aby ich komunity prijali opäť do svojho spoločenstva. Odpadlíci, aj keď svojím konaním unikli trestu zo strany štátu, a tým odpadli od spoločenstva Cirkvi, zároveň stáli pred trestom zo strany Cirkvi.¹⁰

Ranokresťanské synody

Výraz „synoda“ (*synodos*), ktorý pochádza z gréckeho jazyka, má v gréckej literatúre nejednoznačný význam. Podľa Eusébia z Cézarey sa tento výraz vzťahoval na stretnutia v spoločenstve Cirkvi, kde sa viedli diskusie a prijímali rozhodnutia.¹¹ Išlo hlavne o stretnutia biskupov. Od 4. storočia sa termín „synodus“ dostal ako odborný termín pre stretnutia, na ktorých sa prijímajú doktrínálne alebo disciplinárne rozhodnutia. Latinčina k tomuto výrazu používala ako synonymum aj termín – „*consilium*“.¹²

Zhromaždenia biskupov z provincie alebo regiónu, ako aj stretnutie biskupa a kléru diecézy, sa zvyčajne označujú ako synody. Slová „synoda“ a „koncil“ sú vzájomne zameniteľné, keď sa vzťahujú na prvé storočia cirkevnej histórie. Prvú zmienku o existencii „koncilu“ máme z roku 325, keď boli zvolaní biskupi zo všetkých provincií do Nikaien na Nicejský ekumenický koncil.¹³

⁷ CYPRIANUS. *Epistulae. Epistula 21*, s. 529 – 532. In HARTEL, Guilemus (ed). *S. Thasci Caecili Cypriani Opera omnia*. Vol. III., pars II., Vindobonae 1871. *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum – CSEL*. Ďalej len: CYPRIANUS. *Epistula 21, CSEL 3/2*, s. 529 – 532.

⁸ SUCHÁNEK, Drahomír – DRŠKA, Václav. *Církevní dějiny. Antika a středověk*. Grada Publishing, a.s.r. Praha 2013, s. 48 – 49.

⁹ SENDEKOVÁ, Marta. Deciov edikt o obetovaní. In *Hortus Graeco-Latinus Cassoviensis III*. UPJŠ Košice 2020, s. 240 – 251.

¹⁰ CYPRIANUS. *Epistula 5 – 7, CSEL 3/2*, s. 478 – 495.

¹¹ PAMPHILI, Eusebius. *Církevní dějiny (Ecclesiastica Historia)*, preložil J. Novák, Praha: Česká katolická Charita 1988, kniha X, 5, s. 185 – 186.

¹² ŽUREK, Antoni. Synody wczesnochrześcijańskie. In (red.) Żurek, Antoni – Soprych, Jacek. *Synody Diecezji Tarnowskiej*, tom. 7, Kraków: Wydawnictwo Naukowe UPJP II, 2017, s. 31. <https://doi.org/10.15633/9788374387125.03>

¹³ FAGBAMIGBE, Margaret Abiodun. “Synod” in the Teachings of Church Fathers: Lessons for a Synodal Church Today. In *The catholic voyage: African Journal of Consecrated Life*. Volume 20, No. 1, 2023, s. 19.

Najstaršie zaznamenané stretnutie biskupov na diskusiu o doktríne a cirkevnom živote bolo stretnutie apoštolov a starších so sv. Pavlom a Barnabášom na Jeruzalemskom koncile v roku 50 (Sk 15,1–30). Existujúce prípady častých stretnutí biskupov na synode naznačujú, že v polovici 3. storočia boli synody takmer vo všetkých etablovaných provinciách Cirkvi časté, ak nie každoročné. Túto prax potvrdzuje napr. aj Tertulian, keď uvádza, že sa konajú stretnutia (concilia) všetkých cirkví na konkrétnych miestach, kde sa diskutuje o vážnych problémoch¹⁴. Synody rozdeľujeme na diecézne a biskupské.

Diecézne synody v prvokresťanských komunitách zvolával diecézny biskup, ktorý ju zároveň viedol a pomáhala mu v tom skupina pomocníkov – kňazi a diakoni, ako aj ďalší vykonávajúci špecifické služobné funkcie v komunite, medzi nimi aj laici. V tom čase sa pojmom „diecéza“ nazývala civilná administratívna jednotka a s cirkevnou organizáciou to nemalo súvis. Autorita biskupa bola nespochybniteľná a spočiatku obmedzená iba zásadami evanjelia. Príkladom takejto diecéznej synody v organizačných veciach boli napr. voľby do riadenia komunity alebo problémy vzniknuté v danej komunite. Všetci členovia komunity, ktorí zostali zjednotení so svojim biskupom, sa mohli zúčastniť tohto procesu. Euzébius z Cézarey uvádza aj príklad, keď išlo o diecéznu synodu, ktorá sa dotýkala voľby nového biskupa: „Keď sa všetci bratia zhromaždili, aby vybrali ďalšieho nástupcu na biskupský stolec, mihali sa im pred očami váženi a slávni muži.“¹⁵ Na zvolávanie synod neexistovali žiadne oficiálne dokumenty a celý proces ich konania zostával na rozhodnutí biskupa s prihliadnutím na prax vtedajšej Cirkvi.

V 2. storočí, keď v Cirkvi začali pribúdať väčšie a častejšie problémy, začala sa rodit' nová prax, ktorá si vyžadovala vypočuť názor viacerých biskupov. Tak sa začali postupne viac zvolávať biskupské synody. Častým dôvodom pre zvolanie synody biskupov boli rôzne šíriace sa bludné učenia a ich šíritelia. Jedným z takýchto prípadov bolo vystúpenie a činnosť montanistov. Cirkevný historik Eusebius o tom napísal: „Prívrženci jedenej herézy sa plazili ako hadi po Ázii a Frýgii. Vyblasovali, že Montanus je Utešiteľ (Paraklét) a jeho dve sprievodkyne Proscilla a Maximilia sú Montanovými prorokynami.“¹⁶

Hoci nevieme, kto presne sa týchto spoločných rokovaní zúčastnil, z ranokresťanskej praxe je známe, že veriaci nikdy nerokovali bez biskupov. Koncom 2. storočia už boli pomerne časté zhromaždenia samotných biskupov. V nasledujúcom 3. storočí sa už zvýšila frekvencia zvolávania synod biskupov.

Ako prvé biskupské synody, o ktorých máme informácie, sa konali na východe. Už na začiatku 3. storočia sa stali praxou aj v latinskej cirkvi. Čoskoro sa táto prax zvolávania diecéznych synod stala takmer bežnou záležitosťou, rozšírila sa do všetkých provincií a zároveň sa ich začali zúčastňovať vo väčšom počte aj biskupi. Na východe to boli biskupi miest so starokresťanskými tradíciami: Antiochia, Efez, Cézarea, Alexandria. Na Západe to bolo spočiatku Kartágo a Rím.

¹⁴ ŽUREK, Antoní. *Synody vznesnochrzešćijaňskie*, s. 31; HIŠEM, Cyril. *Cirkevné dejiny – starovek*. Košice: VMV, 2012, s. 376 – 380.

¹⁵ PAMPHILI, Eusebius. *Cirkevní dějiny (Ecclesiastica Historia)*, VI, 29, s. 119.

¹⁶ PAMPHILI, Eusebius. *Cirkevní dějiny (Ecclesiastica Historia)*, V, 16, s. 94 – 95.

Miesto konania synody biskupov sa volilo podľa viacerých kritérií. Najčastejšie na to vplývala autorita a osobnosť daného biskupa alebo súvisela s jeho miestom. Ako príklad môžeme uviesť sv. Cypriána, ktorý v úrade pôsobil necelých desať rokov. Počas svojho pôsobenia zvolal sedem synod, na ktorých sa prijímali dôležité rozhodnutia. Minimálne nasledujúcich niekoľko desiatok rokov nemali synody v Kartágu taký význam.

O vykonávaní synod biskupov boli prijaté aj isté zásady. Biskupi zhromaždení na synode prijali uznesenia, ktoré v zásade mali obmedzený vplyv. O prijatých uzneseniach a riešení však boli informovaní aj ďalší biskupi, ktorí prijaté riešenia mohli prijať a zrealizovať v komunitách, ktoré spravovali. Zo synody v Kartágu, ktorá sa konala v roku 254, máme cenné informácie, ktoré sa pri voľbe biskupa odvolávajú na prax „... *božskej tradície apoštolskom dodržiavaní*“. Postoj biskupov objasňuje aj nasledujúci text: „*Musíme dôsledne zachovávať prax prijatú z božskej tradície a apoštolskej poslušnosti, ktorú zachovávame aj my a takmer všetky provincie, totiž že na náležité slávenie vysviacok všetci susední biskupi tej istej provincie by sa mali stretávať medzi ľuďmi, pre ktorého je vysvätený prelát, a biskup by mal byť vybraný v prítomnosti ľudu, ktorý najlepšie pozná život každého z nich a z jeho rozhovoru dokonale pozná povahu každého z nich. Aj toto, ako vidíme, sa stalo medzi vami pri vysviacke nášho kolegu Sabinusa, takže prostredníctvom volebného práva [a tiež dobrej vôle] celého bratstva a po úsudku biskupov, ktorí sa stretli v ich prítomnosti a ktorí vám o ňom napísali, bol mu udelený biskupský úrad.*“¹⁷

Sv. Cyprián z Kartága nám zachoval základné spôsoby konania synod, ktoré kopirovali rokovací poriadok pre zasadnutia rímskeho senátu. Tvorilo ho šesť bodov:

- Predsedajúci biskup prevzal úlohu cisára.
- Predsedajúci biskup použil rovnaké slová na zvolanie o synode, ako boli použité v cisárskom predvolaní na zvolanie senátu.
- Namiesto sochy víťazstva Rimánov bola umiestnená Biblia medzi biskupmi a cisárom.
- Vedenie rozpravy a reakcie delegátov na synode biskupov postupovali podľa postupov rímskeho senátu.
- Cisár nemal právo voliť, pretože voliť bolo výsadou biskupov na synode.
- Bol určený hlavný senátor na synode (Princeps Senatus) pápež, ako prvému biskupovi spomedzi ostatných biskupov alebo jeho zástupcovi.¹⁸

Dôležitou zásadou synod bola zásada, že žiadna synoda nesmie zasahovať do uznesení inej synody. To sa vzťahovalo najmä na disciplinárne záležitosti. V praxi to znamenalo, že disciplinárne rozhodnutia (napr. odvolanie klerika z úradu), nemohla anulovať žiadna iná synoda. Trochu iná situácia bola v rozsudkoch týkajúcich sa herézy. Boli napr. situácie, že jedna synoda spochybnila pravovernosť niekoho, kým iná s týmto názorom nesúhlasila. Tak to bolo napríklad v 3. storočí vo veci krstu spravovaného heretikmi, keď synoda v Kartágu uznala takýto krst za neplatný a synoda v Ríme jeho platnosť uznala.¹⁹

Z Cypriánových spisov máme cenné informácie aj o existencii hierarchie, ktorá v tom čase zahŕňala exorcistov, akolytov, lektorov, subdiakonov, diakonov, presbyterov

¹⁷ PUSEY, Edward, Bouverie. *The Councils of the Church from the Council of Jerusalem A.D. 51 to the Council of Constantinople A. D. 381, Chiefly as to their Constitution but also as to their Objects & History*. London: John Henry Parker, 1857, s. 39 – 40.

¹⁸ FAGBAMIGBE, Margaret Abiodun. „Synod“ in *the Teachings of Church Fathers*, s. 23.

¹⁹ ŽUREK, Antoni. *Synody wczesnochrześcijańskie*, s. 36 – 38.

a biskupov. Poukazuje to na pevnú cirkevnú organizačnú štruktúru.²⁰ Na týchto synodách sa zúčastňovali spolu s hierarchiou aj veriaci. Samozrejme, každý z nich mal určité práva. Túto prax potvrdzuje aj zápis z jednej zo synod v Kartágu: „*Keď sa prvého septembra v Kartágu zbromaždili mnohí biskupi z provincií Afrika, Numídiá a Mauretánia spolu s kňazmi a diakonmi za prítomnosti väčšiny ľudí.*“²¹

Prvé synody biskupov boli vnútornou záležitosťou Cirkvi a rozhodnutia na nich prijaté boli pre Cirkev a jej členov záväzné.

Biskup Caecilius Cyprianus

Caecilius Cyprianus, s prezývkou Thascius, sa narodil v rokoch 200 až 210 v Afrike, pravdepodobne v Kartágu, v bohatej a vysoko kultivovanej pohanskej rodine. Ako rétor a majster výrečnosti získal veľkú slávu v Kartágu. Podľa Hieronyma „... jeho duša, zasiahnutá milosťou, znechutená nemorálnosťou verejného a súkromného života, korupciou vo vláde a správe, hľadala niečo vyššie“. Najviac informácií o ňom máme od jeho diakona Pontia, ktorý napísal jeho životopis.²²

Celosvetová situácia bola zasiahnutá všeobecnou krízou, ktorá sa dotkla aj duchovnej oblasti. Tretie storočie bolo definované ako „éra úzkosti“, v ktorej sa politická, sociálna, ekonomická, demografická kríza vstúpila do duchovnej krízy. Šíril sa strach, že existencia rímskeho štátu (a s ním aj samotný svet a dejiny ľudstva ako celku), sa môže blížiť ku koncu.²³

Cyprián pod vplyvom kňaza Caecilia, od ktorého dostal priezvisko, sa stal kresťanom a celý svoj majetok rozdal chudobným.²⁴ Krátko po svojom obrátení (vo veku 35 rokov) bol povýšený na kňaza a v roku 248 alebo na začiatku roku 249 bol zvolený za biskupa v Kartágu „hlasom ľudu“. ²⁵ Nebol v úrade viac ako rok, keď vypuklo za cisára Décia koncom roka 249 prenasledovanie.²⁶ Cyprián našiel bezpečné útočisko mimo mesta, odkiaľ udržiaval kontakt so svojimi veriacimi a duchovenstvom častou komunikáciou.

Po skončení prenasledovania sa Cyprián pustil do pastoračnej práce. Počas jeho pomerne krátkeho biskupského pôsobenia v Kartágu zvolal a viedol spolu sedem synod,

²⁰ GALLICET, Ezio (ed). *Cipriano di Cartagine. La Chiesa: Sui cristiani caduti nella persecuzione; L'unità della Chiesa cattolica; Lettere scelte*. Milano: Paoline Editoriale Libri, 1997, s. 11.

²¹ HARTEL, Guilemus (ed). *S. Thasci Caecili Cypriani Opera omnia*. Vol. III., pars I., Vindobonae 1868. *Sententiae episcoporum numero LXXXVII, de haereticis baptizandis*. CSEL 3/1, 1868, s. 435. – „Cum in unum Cartaginem convenisset kalendis Septembris episcopi plurimi ex provincia Africa Numidia Mauritania cum presbyteris et diaconibus, praesentibus etiam plebis maxima parte“.

²² HIERONYMUS, GENNADIUS, ISIDORUS. *Dějiny křesťanského písemnictví. (De viris illustrisibus)*, Preklad: HELLER, Jan, M. Praha: vydav. Herrmann and synové, 2010, nr. 68, s. 123.

²³ GALLICET, Ezio (ed). *Cipriano di Cartagine*, s. 13 – 14.

²⁴ HIERONYMUS, GENNADIUS, ISIDORUS. *Dějiny křesťanského písemnictví. (De viris illustrisibus)*, nr. 67, s. 123.

„Keď som ešte ležal akoby v temnej noci,“ píše niekoľko mesiacov po kerste, „žiadalo sa mi extrémne ťažké a namáhavé splniť všetko, čo mi Božie milosrdenstvo predkladalo. Bol som zviazaný mnohými chybami svojho minulého života a neveril som, že sa od nich môžem oslobodiť. Až tak som sa riadil nerestami a uprednostňoval svoje zlé žiadosti... Ale potom, s pomocou oživujúcej vody, bola zmýtaná bieda môjho predchádzajúceho života, toto zvláštne svetlo naplnilo moje srdce a druhé narodenie ma premenilo v úplne novú bytosť. Úžasnym spôsobom začala miznúť každá pochybnosť... Jasne som pochopil, že bolo iba pozemské, čo predtým vo mne žilo v otroctve nerestí tela, a bolo naopak božské a nebeské to, čo Duch Svätý vo mne zrodil.“ – HARTEL, Guilemus (ed). *S. Thasci Caecili Cypriani Opera omnia*. Vol. III., pars I., Vindobonae 1868. *Ad Donatum. Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum – CSEL.*, 3 – 4, s. 5.

²⁵ LICHNER, Miloš – KARABOVÁ, Katarína. *K prameňom ranokresťanskej latinskej tradície*. Trnava: Dobrá kniha, 2017, s. 13.

²⁶ QUASTEN, Johannes. *Patrology*, s. 340.

na ktorých riešil aktuálne problémy a jeho bohatá literárna činnosť bola odozvou na konkrétnu náboženskú situáciu v Kartágu, ale i Cirkvi všeobecne. Cypriánova literárna činnosť bola úzko spätá s jeho životom a dobou. Všetky jeho diela sú napísané pre špecifické príležitosti a slúžili praktickým účelom. Bol to muž činu, zaujímal sa skôr o smerovanie duší ako o teologické špekulácie. Nemal ani Tertulianovu hĺbku a dar rétoriky, ani jeho ohnivú vášnivosť. Na druhej strane sa jeho praktická múdrosť vyhýba zveličovaniu a provokáciám, ktoré tomu druhému tak veľmi ublížili. Jeho jazyk a štýl sú jasnejšie a uhladenejšie a vykazujú väčší vplyv slovnej zásoby a obrazov Biblie. Ale jeho obdiv k Tertulianovi je evidentný zo skutočnosti, že jeho spisy stelesňujú najlepšie myšlienky jeho pána. V kresťanskom staroveku, ako aj v stredoveku, bol jedným z najpopulárnejších autorov a jeho spisy sa zachovali vo veľkom množstve rukopisov.²⁷

Pastoračný zápal, ktorý sprevádzal Cypriána, dosvedčujú už aj spomínané synody v Kartágu – v roku 251, keď sa uvažovalo o probléme padlých počas prenasledovania a otázke rozkolov Felicissima a Novaciana; v roku 252, keď sa opäť uvažovalo o možnosti prijatia odpadlíkov do Cirkvi; v roku 253 sa synoda v Kartágu zaoberala otázkou krstu detí; v roku 254 zaujala synoda stanovisko k prípadu Basilidesa a Martialisa zosadených za rúhanie a modlárstvo; v roku 255 sa účastníci synody zaoberali otázkou krstu heretikov; rovnaká otázka sa riešila aj na jar a na jeseň v roku 256.²⁸

V rokoch 252 až 254 mor zničil celé Kartágo a v roku 255 sa začal spor, ktorý vyústil do rozkolu medzi Cypriánom a pápežom Štefanom v otázke platnosti krstu, keď ho udeľovali heretici. Spor sa sotva skončil, keď v auguste roku 257 vypuklo Valeriánove prenasledovanie. Cyprián bol deportovaný do Curubisu²⁹ a zostal tam rok. V roku 258 bol opäť zatknutý, predvolaný, aby obetoval bohom, a keď to odmietol, bol nasledujúci deň (14. septembra) odsúdený na sťatie hlavy.³⁰ Ako prvý biskup sa stal mučeníkom na tomto kontinente.

Svätý Cyprián nám zanechal, okrem svojich listov, aj trinásť autentických diel. Sú to buď apologetické, alebo traktáty o morálke a cirkevnej disciplíne. Jeho literárne diela odrážajú pokojný a vyrovnaný temperament. Málokedy sa zameriaval na pekný štýl alebo na efekt, hoci napriek úsiliu prezrádzal svoj africký temperament a dobré vzdelanie v rétorike. Jeho jediným cieľom bolo písať to, z čoho budú profitovať jeho čitatelia. Mal harmonickú formu klasického spisovateľa. Jeho štýl bol v nasledujúcich storočiach veľmi obdivovaný a často napodobňovaný.³¹ Vysoko si ho vážil aj Hieronym, keď o ňom napísal: „*Je zbytočné zostavovať zoznam jeho výstupov, pretože jeho diela sú slávnejšie ako slnko.*“³²

²⁷ QUASTEN, Johannes. *Patrology II.*, s. 340.

²⁸ STREJKOWSKI, Stanislaw. Synody w Afryce prokonsularnej III wieku jako przejaw kolegialności biskupów w świetle Kanonów synodalnych i *Listów św. Cypriana z Kartaginy*. In *VOX PATRUM* 72, (2019), s. 100 – 101. <https://doi.org/10.31743/vp.4834>

²⁹ Staroveký Curubis (Korba) bolo mesto v Tunisku na východnom pobreží Cap Bon.

³⁰ PANCZOVÁ, Helena. (ed). Akta Cypriana. In. *Slávne svedectvo mučeníkov. Výber z najstaršej mučeníckej literatúry*. Starokresťanská knižnica, zväzok 4. Trnava: Dobrá kniha, 2009, s. 277 – 28.

³¹ Listy sv. Cypriána tvoria najdôležitejšiu časť jeho diela. Vieme, že on sám si uchovával ich kópie a triedil ich podľa predmetov. Päťdesiatdeväť z týchto listov o dogmatických a disciplinárnych otázkach je stále zachovaných a všetky majú veľký historický význam.

³² HIERONYMUS, GENNADIUS, ISIDORUS. *Dějiny křesťanského písemnictví. (De viris illustrisibus)*, nr. 67, s. 123.

Jeho životopisec Pontius prezradil, že hoci Cypriánov dôstojný prejav vzbudzoval rešpekt, ale pre jeho jednoduchosť, láskavosť a srdečnosť si ho všetci obľúbili. Bol neuvěřiteľne aktívny, venoval sa každému druhu práce, no nikdy nebol uponáhľaný ani prehnane vzrušený. Bol to muž s autoritou a zaslúži si byť zaradený medzi takých veľkých správcov a populárnych vodcov, akými boli Bazil, Ambróz, Lev a Gregor. Svojím životom, osobným svedectvom a literárnou tvorbou, urobil Cyprián zo svojho sídla centrum celého afrického episkopátu a hoci tento titul nevlastnil, bol skutočne ich prímason.³³

Cypriánova aktivita počas prenasledovania

V roku 248 alebo na začiatku roku 249 bol Cyprián zvolený za biskupa v Kartágu „hlasom ľudu“, ale proti odporu piatich starších kňazov (presbyterov), medzi nimi istého Novata.³⁴ Nebol v úrade viac ako asi rok, keď cisár Décius na konci roka 249 vyhlásil svoj edikt, čo spôsobilo prenasledovanie kresťanov. Uplatňovanie ediktu začalo v Ríme a pokračovalo ďalej, pričom zasiahlo aj Kartágo. Cyprián našiel bezpečné útočisko mimo svojho mesta, odkiaľ udržiaval pomerne čulý kontakt so svojimi veriacimi a duchovenstvom. Napriek tomu jeho odchod neschvaľovali všetci. Skupina kňazov, ktorí stáli v opozícii voči Cypriánovi, využili jeho odchod z Kartága a obvinili ho, že sa chcel vyhnúť väzneniu. Neuspokojili sa s tým, že Cyprián naďalej udržiaval kontakt so svojou komunitou a aj vyčlenil veľké množstvo prostriedkov na podporu najchudobnejších.³⁵

O postoji a dôvodoch Cypriánovho odchodu vieme z jeho korešpondencie. Už na jar 250 sa rozhodol, že opusti Kartágo a odíde do dobrovoľného exilu. Svoje dôvody aj uviedol, keď napísal, že jeho prítomnosť v meste môže spôsobiť ešte väčšie násilie a narušenie pokoja.³⁶ Zodpovedný prístup biskupa z Kartága potvrdzuje aj jeho modlitba na tento úmysel, v ktorej nakoniec pochopil, že toto je „... miesto, kde to bola vôľa Božia, aby som prišiel,“ a na záver svojho listu ešte napísal: „Prídem za tebou, len keď napíšeš, že veci sú vyriešené... alebo ak mi Pán dá znamenie.“³⁷

Pontius, ako sme už vyššie uviedli, jeden z Cypriánových diakonov, napísal Život Cypriána krátko po jeho mučeníctve v roku 258.³⁸ V jeho obsahu nájdeme aj zdôvodnenie tohto úteku z Kartága, keď napísal o svojom biskupovi: „Bol to skutočne ten strach, ktorým by sa bál uraziť Pána, ktorý mu kázal hľadať miesto úkrytu.“³⁹ Zostať v Kartágu by teda podľa neho znamenalo zhrešiť proti Pánovi ignorovaním jeho príkazov, a tak prispieť k oslabeniu jeho Cirkvi.

V ďalšej časti Pontius vysvetľuje, že jeho biskup sa mohol hneď na začiatku prenasledovania „... ponáhľať ku korune mučeníctva, ktorá mu bola určená, najmä keď bol často vyzývaný, aby predstúpil pred levy,“ ale Boh by mu to nedovolil. Navyše, Pontius dáva čitateľovi aj

³³ TIXERONT, Joseph. *A handbook of patrology*. London: B. Herder book CO, 1923, s. 121; STRZELCZYK, Jerzy. *Wandalowie i ich afrykańskie państwo*, s. 110.

³⁴ CYPRIANUS. *Epistula 40*, CSEL 3/2, s. 585 – 586.

³⁵ STRĘKOWSKI, Stanislaw. *Synody w Afryce prokonsularnej*, s. 107.

³⁶ CYPRIANUS. *Epistula 7*, CSEL 3/2, s. 484 – 485.

³⁷ CYPRIANUS. *Epistula 7*, CSEL 3/2, s. 484 – 485. Cyprián tento list adresoval presbyterom a diakonom v Kartágu.

³⁸ BRENT, Allen. *On the Church – Select Treatises: St. Cyprian of Carthage*. St Vladimirs Seminary Pr.: New YORK, 2006, s. 11.

³⁹ KITZLER, Petr – ADÁMKOVÁ, Iva. Život Cypriánův – Pontius. In KITZLER, Petr (ed.) *Příběhy rané křesťanských mučedníků*, Praha: Vyšehrad 2009, s. 246.

d’alšie argumenty: „*Kto by potom zostal učiť pokániu stratených, pravde heretikov, jednote schizmatikov, mierumilovnosti a zákonu evanjeliovej modlitby Božích synov... aby vzbudzoval takých veľkých mučeníkov nabádaním k jeho božskému smerovaniu?*“⁴⁰ Postoj Cypriána trefne zhodnotil Strekowski: „Boh potreboval Cypriána, aby pomohol posilniť Cirkev v období, ktoré nasledovalo. Preto bolo pre Cypriána lepšie riadiť Cirkev z diaľky, ako ju nechať bez kormidla a zraniteľnú.“⁴¹

Krátko po smrti pápeža Fabiána (+20. január 250) presbyteri a diakoni, ktorí počas uprázdnenia miesta riadili rímsku cirkev, poslali do Kartága správu o jeho mučeníctve a zároveň napísali list, v ktorom vyjadrili svoje prekvapenie nad útekem biskupa z Kartága.⁴² Cyprián im ihneď podal podrobnú správu o svojej činnosti a vysvetlenie svojho rozhodnutia odísť. V liste 20 objasnil dôvod opustenia Kartága: „*Nemyslel som ani tak na vlastnú bezpečnosť, ako na všeobecný pokoj našich bratov, ... s obavami, že ak sa budem naďalej ukazovať v Kartágu, mohol by som ešte viac prehĺbiť nepokoje, ktoré sa začali.*“⁴³ Svoj list ukončil uistením, že sa aj naďalej z diaľky stará o potreby cirkvi.

Cyprián z exilu počas prenasledovania viedol bohatú korešpondenciu a reagoval na aktuálnu situáciu. Značnú časť venoval aj otázke padlých. Napr. na adresu Lucianusa – vyznávачa, Cyprián tvrdil, že len biskup má právo prijať odpadlíkov a Lucianus je málo znály Písma, lebo: „*Nevenoval veľkú pozornosť skutočnosti, že nie mučeníci tvoria evanjelium, ale že mučeníci sa rodia prostredníctvom evanjelia.*“⁴⁴ Situácia sa v niektorých prípadoch vyhrotila až tak, že časť odpadlíkov sa stavala násilnou voči cirkvi, keď sa dožadovali prijatia do jej spoločenstva.⁴⁵ Na túto skutočnosť reagoval aj Cyprián a zdôrazňoval, že jedným z najlepších spôsobov, ako môže cirkev zostať jednotná, je, aby biskupi medzi sebou komunikovali a prijali konzistentné stratégie riadenia. Vyjadril to vo viacerých svojich listoch, ktoré adresoval duchovenstvu v Ríme a v Kartágu.⁴⁶ V liste 30. mu odpovedali rímski duchovní, v ktorom mu vyjadrili súhlas a podporu, lebo Cirkev musí zostať jednotná, inak utrpí veľké straty. Vzniknutá situácia „takmer na celom svete“, preto musí byť odpoveď vedenia univerzálna, konzistentná a záväzná.⁴⁷

Cypriánovi sa dostalo aj ďalšieho povzbudenie, keď mu vyznávачi (confessores) v 31. liste ďakovali za veľké povzbudenie, ktoré im poskytol. Potvrdili, že neexistuje lepší spôsob, ako brániť vieru a vyznať Krista tvárou v tvár mučeniu. Robiť to nechce, s pomocou od Boha, je dôkazom sily kresťanstva.⁴⁸

Keď bol Cyprián ešte vo svojom úkryte, dozvedel sa aj o odchode diakona Felicissima z cirkevného spoločenstva, preto na jeho postoj reagoval aj v liste z roku 251. Presbyterom v Kartágu napísal, že už vie to tom a vidí to úsilie rozbiť spoločenstvo.⁴⁹ Felicissimus odmietal aj poskytnúť materiálnu pomoc tým, ktorí to potrebovali a navyše to bola

⁴⁰ KITZLER, Petr – ADÁMKOVÁ, Iva. *Život Cypriánův – Pontius*, s. 245.

⁴¹ STREKOWSKI, Stanislaw. *Synody w Afryce prokonsularnej*, s. 65.

⁴² CYPRIANUS. *Epistula 8*, CSEL 3/2, s. 485 – 488.

⁴³ CYPRIANUS. *Epistula 20*, CSEL 3/2, s. 527 – 529.

⁴⁴ CYPRIANUS. *Epistula 27*, CSEL 3/2, s. 544.

⁴⁵ PALMER, Philip Bradford. *Cyprian the apologist.*, s. 70.

⁴⁶ CYPRIANUS. *Epistula 29*, CSEL 3/2, s. 547 – 548; *Epistula 35*, CSEL 3/2, s. 571 – 572.

⁴⁷ CYPRIANUS. *Epistula 30*, CSEL 3/2, s. 549 – 556.

⁴⁸ CYPRIANUS. *Epistula 31*, CSEL 3/2, s. 557 – 565.

⁴⁹ CYPRIANUS. *Epistula 41*, CSEL 3/2, s. 587 – 589.

adresná pomoc od biskupa. Dokonca sa začal vyhrážať, že neprijme kajúcnikov do komunity, aj keby im hrozila smrť, ak budú naďalej poslúchať legitímneho biskupa.⁵⁰ Pre tieto, ale aj ďalšie problémy, začal Cyprián uvažovať o zvolaní synody, ktorú pokladal za jeden z najúčinnějších spôsobov ochrany Cirkvi pred stupňujúcou sa vnútornou hrozbou.

Keď sa Cyprián vrátil v roku 251 späť do Kartága adresoval svoj list rímskemu biskupovi Kornéliovi, kde mu vysvetlil svoj postoj odchodu z Kartága. V neskoršom liste, z roku 254, ktorý napísal Flerenciovi, sa opäť vrátil k tejto téme a požiadal ho o príhovor a podporu: „*Niektorí s hrdou aroganciou opovrhujú biskupom, ktorý je jeden a predsedá Cirkvi, a ľudia ho považujú za človeka, ktorého Boh počtil, za nehodného. Aká nafúknutá pýcha, aká arogancia ducha, aká pompéznosť mysle, priviesť na svoj dvor predstavených a kňazov! Keby sme neboli od teba očistení a ospravedlnení tvojím súdom, šesť rokov by veriaci nemali biskupa, Krista ani zástupcu, Boha ani kňaza. Puppian [Cypriánova prezývka] nech pomáha, vyslovuje súd, Boží súd a uznáva Krista, aby sa nezďalo, že taký veľký počet veriacich, ktorého sme prijali, zomiera bez nádeje na spásu a pokoj, aby sa nepovažoval za nových veriacich, ktorí skrze nás nedostali žiadnu milosť kerstu a Ducha Svätého, takže po preskúmaní veci bol udelený pokoj toľkým padlým a kajúcnikom a naše prijatie do spoločenstva týmto rozsudkom by nebolo neplatné. Prosím, prosím, hovorte o nás láskavo a svojím vyhlásením potvrdte naše biskupské postavenie, aby vám Boh a Jeho Kristus ďakovali za to, že vďaka vám bol vodca prinavrátený na svoj oltár a zároveň ľuďom.*“⁵¹

Pre objektivnosť je treba uviesť, že Cyprián nebol jediným biskupom, ktorý sa v čase prenasledovania rozhodol pre odchod zo svojho biskupstva. Väčšina, alebo všetci ostatní biskupi zo Severnej Afriky sa vzhľadom na svoje významné postavenie rozhodli počas Déciovoho prenasledovania buď skryť, alebo opustiť svoje biskupstvá. Mnohí utiekli do Ríma a do iných miest. V skutočnosti neexistujú žiadne dôkazy o jednom severoafrickom biskupovi, ktorý by bol umučený počas tohto obdobia, čo naznačuje, že Cypriánovo rozhodnutie opustiť mesto bolo štandardným rozhodnutím.⁵²

Bohatá Cypriánova korešpondencia dosvedčuje, že ako biskup riadil a staral sa o svoju diecézu. Napríklad v 5. liste nariadil svojim duchovným, aby prišli na pomoc vyznávačom (confessores) s niektorými cirkevnými prostriedkami, ktoré boli na tento účel vyčlenené. Jedna z výhod viery spočíva v tom, že kresťania milujú druhého a navzájom si pomáhajú v núdzi.⁵³ V ďalších listoch poukazuje na príklad, ktorý nám dal Kristus. Jeho napodobňovanie znamená získať jeho prisľúbenia a byť s ním spoludedičom. Radostne znášať utrpenie znamená urobiť silné a pozitívne vyhlásenie o kresťanstve pred pohan-ským svetom. To, čo znášajú kresťania, je vynikajúcim svedectvom pre pohanov. Pohanovia si to budú pamätať ešte dlho po prepustení vyznávačov z väzenia.⁵⁴

V 11. liste Cyprián vysvetľoval, že prenasledovanie je Božie dielo, ktoré predstavuje milujúceho otca, ktorý vstáva, aby povzbudil svoje deti. Tvrdil, že v posledných rokoch sa Cirkev vyznačuje nedostatkom disciplíny, odmietaním modliť sa alebo robiť pokánie,

⁵⁰ CYPRIANUS. *Epistula 41, 2*, CSEL 3/2, s. 588.

⁵¹ CYPRIANUS. *Epistula 66, 5*, CSEL 3/2, s. 730.

⁵² BERARDINO, Angelo Di. Preface in *Cyprian of Carthage: Studies in His Life, Language, and Thought*. Henk Bakker, Paul van Geest and Hans van Loon (ed.). Leuven – Paris – Walpole, MA: Peeters, 2010, s. x.

⁵³ CYPRIANUS. *Epistula 5*, CSEL 3/2, s. 478 – 479.

⁵⁴ CYPRIANUS. *Epistula 13*, CSEL 3/2, s. 504 – 509.

vnútornými hádkami a ignorovaním Pánových príkazov.⁵⁵ Pánova disciplína je vlastne náprava, ktorá je prospešná pre cirkev. Cyprián nešetril povzbudením, keď konštatoval, že prokonzul Kartága a veľký zástup okoloidúcich v meste môžu jasne vidieť nebeský boj, do ktorého sú zapojení vyznávači a silu, ktorú im Boh dáva.⁵⁶ Podobne, ako apoštol Pavol, aj vyznávači hovoria veľa svojou nezlomnosťou. Duchovenstvu pripomínal naďalej podporovať tých, ktorí chradnú vo väzení. Cirkev ma vyjadriť osobitú spomienku na tých, ktorí počas prenasledovania zahynuli. Jednou z výhod viery je aj podporovanie štedrosti iných kresťanov.⁵⁷

Synoda v roku 251

V zozname prvých synod v ranej cirkvi nachádzame Jeruzalemský koncil (synoda) v roku 50 a následne na východe i na západe sa až do pôsobenia biskupa Cypriána v Kartágu zišlo asi 20 synod. V 3. storočí sa Kartágo stalo dôležitým centrom kresťanského života. V roku 220 zvolal biskup z Kartága Agrippina synodu, na ktorej sa zišlo 70 biskupov a hlavnou témou bola otázka platnosti krstu udeľovaného heretikmi.⁵⁸ O dvadsať rokov neskôr biskup Donát zvolal (r. 240) druhú synodu, na ktorej sa zúčastnilo 90 biskupov.⁵⁹ Obsahom tejto synody bolo vyhlásenie, že krst heretikmi bol neplatný. V ťažkých chvíľach, keď bolo treba riešiť nové problémy, sa biskupi a duchovní Africkej cirkvi zišli na synodách, aby spoločne riešili problémy.⁶⁰

Dokumenty synody v Kartágu z roku 251 sa nám nezachovali, ale je možné udalosti zrekonštruovať pomocou Cypriánových listov. Synoda sa pravdepodobne začala v Kartágu koncom apríla 251, tesne po Veľkej noci (Veľkonočná nedeľa pripadla na 23. marca). Stretnutie uľahčil fakt, že cisárovi Déciovi prekážali vpády Gótov, a tiež musel odraziť nepriateľského cisára. Pri tejto príležitosti sa zišli početní biskupi (copiosus episcoporum numerus),⁶¹ kňazi a diakoni z okolia i mimo neho. Synodálnych otcov pravdepodobne hostilo kartáginské duchovenstvo. Rokovania sa zúčastnili nielen biskupi, ale aj zvyšok duchovenstva a veriaci, pričom posledné slovo mali, podľa tradície, biskupi.

Z Cypriánovej korešpondencie o konaní synody v roku 251 sa dozvedáme: „*Avšak podľa tobo, čo bolo predtým rozhodnuté, po utíšení prenasledovania, keď sa naskytila príležitosť na spoločné zhromaždenie, sme sa zišli v hojnom počte biskupi, ktorých viera a Pánova ochrana zachovali zdravých a neporušených. A po dlhom citovaní Písma na oboch stranách sme so spasiteľnou miernosťou zväžili správny prostriedok, aby sa odpadlíkom úplne neodoprela ani nádej na spoločenstvo, ani na pokoj,*

⁵⁵ CYPRIANUS. *Epistula 11*, CSEL 3/2, s. 495 – 501.

⁵⁶ CYPRIANUS. *Epistula 10*, CSEL 3/2, s. 490 – 494.

⁵⁷ CYPRIANUS. *Epistula 12*, CSEL 3/2, s. 502 – 504.

⁵⁸ CYPRIANUS. *Epistula 71*, CSEL 3/2, s. 774; BARON, Arkadiusz – PIETRAS, Henryk. *Acta Synodalia ab anno 50 ad annum 381*. Wydawnictwo WAM. Kraków 2006, s. 4.

⁵⁹ CYPRIANUS. *Epistula 59/10*, CSEL 3/2, s. 677; BARON, Arkadiusz – PIETRAS, Henryk. *Acta Synodalia ab anno 50 ad annum 381*, s. 4.

⁶⁰ „*V zľaby medzi týmito skupinami v cirkvi boli také napäté ako v každej spoločnosti, ktorá bola naba konfrontovaná s voľbou medzi kolaboráciou a odporom. Silná zmes smútku za umučenými príbuznými, viny, horkosti, evanjeliového volania postaviť sa na odpor až do smrti a odpustiť tým, ktorí zbrešili, a ľudská potreba pamätať, vytvorili búrlivú cirkev. Otázka sa zamerala na podmienky, za ktorých sa má odpadlíkom umožniť návrat do spoločenstva s cirkvou“.* – DUNN, Geoffrey, David. *The Carthaginian Synod of 251: Cyprian's Model of Pastoral Ministry*. In *I concili della cristianità occidentale secoli III – V: Studia Ephemeridis Augustinianum 78*. Roma: Institutum Patristicum Augustinianum, 2002, s. 238.

⁶¹ CYPRIANUS. *Epistula 55*, CSEL 3/2, s. 624 – 648.

*aby nezlyhali viac zo zúfalstva, a keďže Cirkev bola pre nich uzavretá, nežili ako pohanovia nasledujúci svet; ani by sa však nemala zmierniť evanjeliová cenzúra, aby sa unáhlené neponáhľali k prijímaniu, ale aby pokánie nejaký čas vydržalo a aby sa v zármutku hľadala otcovská milosť a aby sa skúmali situácie, želania a potreby každého z nich podľa toho, čo obsahuje traktát, ktorý vám, verím, prišiel a v ktorom sú vypracované samostatné rubriky našich rozhodnutí. A ak by sa nám počet biskupov v Afrike nezdal dostatočný, napísali sme o tejto veci aj do Ríma nášmu kolegovi Kornéliovi. On sám po porade s veľmi mnohými spolubratmi biskupmi s rovnakou vážnosťou a spasiteľnou umiernenosťou súhlasil s rovnakým rozhodnutím ako my.*⁶²

V roku 251 sa v Kartágu konala synoda, na ktorej sa rokovalo na tému dvoch hlavných problémov: padlí (lapsi) a vzniknutá schizma. K prvému problému synoda rozhodla, že:

1. treba dôkladne preskúmať každý prípad;
2. každý z padlých (lapsi) v nebezpečenstve smrti mal byť okamžite znovu prijatý do spoločenstva;⁶³
3. odpadlíci (lapsi), ktorí obetovali (sacrificati), musia robiť úplné pokánie po zvyšok svojho života, byť znovu prijatí do komunity tesne pred smrťou;⁶⁴
4. tí, ktorí si kúpili certifikáty od úradníkov (libellatici), môžu byť po pokání a verejnej žiadosti u biskupa prijatí do plného spoločenstva (reconciliatio).⁶⁵

V druhom bode, ktorý sa týkal problematického duchovenstva, synoda potvrdila Cypriánovu exkomunikáciu Felicissima⁶⁶ a pridala na tento zoznam ešte piatich presbyterov.⁶⁷

Cyprián o výsledku synody napísal Kornéliovi list a zdalo sa, že naznačoval, že nemal veľký podiel na rozhodnutí, ku ktorému sa dospelo.⁶⁸ Jedno z vysvetlení o tejto veci je, že Cyprián na tejto synode nemal rozhodujúce slovo, pretože synoda sa zaoberala aj kontrolou jeho biskupskej služby na podklade obvinení jeho neprajníkov v diecéze.⁶⁹ Synoda tiež potvrdila exkomunikáciu Iovina a Maxima, ktorú vydalo deväť biskupov.⁷⁰

O pohnútkach, ktoré viedli synodálnych otcov, Cyprián informoval aj v liste 57.: „Rozhodli sme sa ísť strednou cestou. Nechcejúc úplne zbaviť padlých nádeje na návrat k spoločenstvu a pokoju, aby neupadli do zúfalstva a nevrátili sa do pohanského života – ak by im Cirkev zatvorila brány – ale na druhej strane nemieniac poľaviť v disciplíne Evanjelia tým, že sme príliš uľahčili návrat do Cirkvi, rozhodli sme sa čo najviac predĺžiť obdobie pokánia, potom v slzách a bolestiach prosiť o odpustenie a nakoniec v každom jednotlivom prípade preskúmať typ hriechu, dispozíciu hriešnikov

⁶² CYPRIANUS. *Epistula 55*, CSEL 3/2, s. 627.

⁶³ CYPRIANUS. *Epistula 55*, CSEL 3/2, s. 624 – 648; *Epistula 56/2*, CSEL 3/2, s. 648; *Epistula 57/1*, CSEL 3/2, s. 650. Cyprián na inom mieste píše: „Ale čudujem sa, že niektorí sú takí tvrdohlaví, že si myslia, že pokánie by nemalo byť dovolené pre odpadlíkov, alebo že sa domnievajú, že kajúcníkovi by malo byť odopreté odpustenie...“ – CYPRIANUS. *Epistula 55/22*, CSEL 3/2, s. 639.

⁶⁴ CYPRIANUS. *Epistula 55/17*, CSEL 3/2, s. 635 – 636; *Epistula 57/1*, CSEL 3/2, s. 650.

⁶⁵ CYPRIANUS. *Epistula 55*, CSEL 3/2, s. 624 – 648.

⁶⁶ CYPRIANUS. *Epistula 55/23*, CSEL 3/2, s. 623 – 642.

⁶⁷ CYPRIANUS. *Epistula 42*, CSEL 3/2, s. 590.

⁶⁸ CYPRIANUS. *Epistula 45/4*, CSEL 3/2, s. 603.

⁶⁹ Pravdepodobne Cyprián počas synody navštívil Hadrumetum. – CYPRIANUS. *Epistula 45*, CSEL 3/2, s. 599 – 603.

⁷⁰ CYPRIANUS. *Epistula 59*, CSEL 3/2, s. 666 – 691.

a poľahčujúce okolnosti.⁷¹ Toto bola určite rozumná stredná cesta, ktorá zachovávala niečo z predchádzajúcej prísnosti, a predsa sa v mnohom prispôbovala skutočným faktom a potrebám veriacich.

Na nasledujúcej synode v Kartágu v roku 252 sa opäť riešila otázka tých, ktorí obeťovali (sacrificati) a pod vplyvom pápeža Kornélia boli pre nich zmiernené pravidlá prijatia.⁷² Cyprián nám vo svojom 54. liste zanechal správu o tom, že synoda na túto tému rozhodla, že vzhľadom na blížiaci sa prenasledovanie môžu okamžite uzmierniť všetkých, ktorí prejavili známky pokánia, aby ich pripravili na boj prostredníctvom svätých sviatostí.⁷³

Diakon Felicissimus a Novacianova schizma

Celá situácia tých, ktorí nejakým spôsobom odpadli od Cirkvi (lapsi), sa ukázala ako zložitá. Vytvorili sa viaceré názory, postoje, ale aj riešenia. V negatívnom smere boli ovplyvnení aj diakon Felicissimus v Kartágu a protipápež Novacian.

Ako už bolo vyššie spomínané, diakon Felicissimus v Kartágu viedol skupinu piatich kňazov, ktorí boli proti legitímnej voľbe Cypriána na biskupský stolec v Kartágu v roku 249. Počas prenasledovania využili príležitosť a začali postupne odmietat' poslušnosť svojmu biskupovi. Duchovným vodcom tejto skupiny bol Felicissimus.⁷⁴ Keď bol Cyprián ešte vo svojom úkryte, dozvedel sa o odchode jeho diakona Felicissima z cirkevného spoločenstva a vo svojom liste z roku 251 napísal aj toto: „... medzi tými ste ma informovali, že Felicissimus koná veľmi zľomyselne a klamlivo. Okrem podvodov a lúpeží, o ktorých som už veľa vedel, teraz poburuje časť ľudí proti biskupovi, teda chce oddeliť pastiera od oviec, oddeliť synov od otca a rozprášiť Kristových členov“.⁷⁵

Cyprián poslal z ústrania dvoch biskupov a dvoch kňazov do Kartága, aby rozdelili pomoc veriacim chudobným, nakoľko mnohých zruinovalo prenasledovanie. Diakon Felicissimus sa postavil proti Cypriánovým vyslancom, možno preto, že starostlivosť o chudobných považoval za výlučné právo diakonov a v takejto záležitosti nestrpel zvláštnych povereníkov biskupa. Felicissimus išiel ešte ďalej a dal sa neznámym kňazom Novatusom vysvätiť na kňaza bez súhlasu svojho biskupa. Táto vysviacka bola v rozpore so všetkými cirkevnými kánonmi, a Felicissimus pre svoje veľmi pohoršujúce správanie nebol hodný tohto svätenia.⁷⁶ K svojmu arogantnému postojovi ešte pridal aj vyhrážky, že odmietne pri-

⁷¹ CYPRIANUS. *Epistula 57/1*, CSEL 3/2, s. 650 – 651; Cyprián vo svojej korešpondencii opisuje postoj synody aj v liste 55 takto: „Nemysli si, drabý brat, že odteraz sa buď zmenšuje odvaha bratov, alebo že mučeníctvo zľháva preto, že sa zmiernilo pokánie pre odpadlíkov a že sa kajúcnikom ponúkla nádej na zmierenie. Sila skutočne veriacich zostáva stála a bezúbohnosť pretrváva stabilná a silná medzi tými, ktorí sa boja Boha a milujú ho celým srdcom. Lebo čas pokánia sa u nás povoľuje aj cudzoložníkom a dáva sa im pokoj. Panenstvo však z tohto dôvodu v Cirkvi nezániká, ani slávny zámer kontinuity nezániká pre hriechy iných. Cirkev prekvitá, korunovaná toľkými pannami, a čistota a skromnosť si zachovávajú tenor svojej slávy; ani živost kontinuity nie je zničená, pretože pokánie a odpustenie sú zmiernené pre cudzoložníkov“ – CYPRIANUS. *Epistula 55/20*, CSEL 3/2, s. 641 – 642.

⁷² ŠUBRT, Jiří. *Sanguis martyrum, semen christianorum: idea mučedníctví v rané církvi*. In KITZLER, Petre (ed.) *Příběhy rané křesťanských mučedníků*, Praha: Vyšehrad 2009, s. 29.

⁷³ CYPRIANUS. *Epistula 54*, CSEL 3/2, s. 621 – 624.

⁷⁴ STREKOWSKI, Stanisław. *Synody w Afryce prokonsularnej*, s. 109.

⁷⁵ CYPRIANUS. *Epistula 41*, CSEL 3/2, s. 587 – 589.

⁷⁶ CYPRIANUS. *Epistula 49*, CSEL 3/2, s. 608 – 612; *Epistula 37*, CSEL 3/2, s. 576 – 579; *Epistula 35*, CSEL 3/2, s. 571 – 572.

jat' kajúcnikov do komunity, aj keby im hrozila smrť, ak budú naďalej poslúchat' legitímneho biskupa.⁷⁷ Brojit' voči biskupovi neprestal a spolu so svojou skupinou piatich kňazov obvinili biskupa, že je príliš prísny, pokiaľ ide o padlých (lapsi) a že pohrda listami vyznávačov (confessores). Podarilo sa mu tiež na svoju stranu dostať aj niektorých vyznávačov, ktorí sa cítili dotknutí, že biskup nepridáva ich listu (libelli pacis) náležitú vážnosť.⁷⁸

V nasledujúcej korešpondencii (list 43. a 48.) Cyprián varoval svoje duchovenstvo a veriacich pred pokúšením pripojiť sa k Felicissimovej schizme, ktorá bola nebezpečná pre jednotu Cirkvi v Kartágu. Zároveň vyjadril veľkú radosť z toho, že sa mnohí schizmatici začali vracat' do komunity a informoval rímskeho biskupa Kornélia o činoch Novaciána, protipápeža, ktorý sa v Prokonzulárnej Afrike snažil pritiahnúť na svoju stranu čo najviac veriacich, napriek tomu, že svojich priaznivcov mal už v Galii a na východe ríše.⁷⁹ V ďalšej korešpondencii biskup Kartága sa usiloval povzbudzovať svojich kňazov a diakonov vo vytrvalosti a vernosti vo viere, a tiež im nariadil, aby exkomunikovali aj vodcu Felicissima. Podľa Cypriána je tento muž veľmi nebezpečný a buričský rebel, ktorý sa snaží vyvolať vnútorný nepokoj.⁸⁰ Kartaginský klérus mu odpovedal a informoval ho, že splnili jeho požiadavku a Felicissima a ešte aj iných exkomunikovali.⁸¹ V liste 43. sa Cyprián posťažoval, že do Veľkej noci (r. 251) sa nestihne vrátiť do Kartága, ako dúfal a uviedol aj dôvod: „*Lebo zľoba a prefíkanosť niektorých kňazov dosiahli to, že mi nie je dovolené prísť k vám pred Veľkou nocou, keďže pamätajúc na svoje sprisahanie a zachovávajúc tie staré jedy proti môjmu biskupstvu, ba skôr proti vášmu voleniu a Božiemu súdu, obnovujú svoj starý útok proti nám a znovu obnovujú svätokrádežné machinácie so svojimi zvyčajnými zradami*“.⁸²

V tom istom liste opäť povzbudzuje svojich verných duchovných,⁸³ aby sa pevne postavili proti rebelujúcim presbyterom, kým sa nebude môcť vrátiť a nebude možné zvolať synodu. Danú situáciu videl ako veľmi nebezpečnú skúšku, lebo ak sa nekontroluje, má moc zničiť Cirkev: „*Preto vás však, milí bratia, preto vás vyzývam a rovnako vám radím, aby ste neuvážene neverili nebezpečným hlasom, aby ste ľahko nedali súhlas klamlivým slovám, aby ste neprijímali tmu za svetlo, noc za deň, hlad za jedlo, smäd za nápoj, jed za liek, smrť za spásu. Nech vás neoklame ani vek, ani autorita tých, čo znovu opakujú staré zlo dvoch starcov*“.⁸⁴ Pre Cypriána je

⁷⁷ CYPRIANUS. *Epistula* 41/2, CSEL 3/2, s. 588 – 589. – „*Medzitým, keďže sa Felicissimus vybráždil, že tí, čo nás poslúchli, teda tí, čo boli v spoločenstve, nebudú s ním v spoločenstve ani po smrti, nech prijme rozsudok, ktorý najprv vyslovil, aby sa od nás dozvedel, že je exkomunikovaný, keďže k svojim podvodom a znásilneniam, o ktorých sme sa dozvedeli s najjasnejšími dôkazmi, pridal zločin cudzoložstva, o ktorom naši bratia, vážni ľudia, oznámili, že ho zistili, a tvrdili, že ho dokážu. S Božím dovolením sa všetky tieto veci dozvieme, keď sa stretneme s veľmi mnohými kolegami*“.

⁷⁸ CYPRIANUS. *Epistula* 42, CSEL 3/2, s. 590.

⁷⁹ STREKOWSKI, Stanislaw. *Synody w Afryce prokonsularnej*, s. 109.

⁸⁰ CYPRIANUS. *Epistula* 41, CSEL 3/2, s. 587 – 589. – „*teraz oznamujete, že Felicissimus vyslovil mnoho zlých a zákerých brozíeb, takže okrem svojich podvodov a znásilnení, o ktorých som sa už dávno veľa dozvedel, sa teraz pokúsil aj o to, aby časť ľudu štvá proti biskupovi, čiže aby oddelil ovce od pastiera a odňal synov od rodiča a rozptýlil Kristove údy*“.

⁸¹ CYPRIANUS. *Epistula* 42, CSEL 3/2, s. 590.

⁸² CYPRIANUS. *Epistula* 43, CSEL 3/2, s. 590 – 597.

⁸³ CYPRIANUS. *Epistula* 43/5, CSEL 3/2, s. 593– 594. – „*Bratia, nech vás nikto nezvedie z Pánových ciest. Nech vás, kresťanov, nikto nevytrhne z Kristovho evanjelia; nech nikto neodvádza synov Cirkvi od Cirkvi. Len tí, čo chceli zahynúť, nech zahynú sami; len tí, čo vystúpili z Cirkvi, nech zostanú mimo Cirkvi; len tí, čo sa vzbúрили proti biskupom, nech sú bez biskupov; len tí, čo si predtým podľa vašich názorov, teraz podľa Božích súdov zaslúžili podstúpiť trest za svoje sprisahanie a zľomyseľnosť, nech podstúpia tresty za svoje sprisahanie*“.

⁸⁴ CYPRIANUS. *Epistula* 43, CSEL 3/2, s. 590 – 597.

zvolanie synody jedným z najúčinnejších spôsobov ochrany Cirkvi pred touto vnútornou hrozbou.⁸⁵

Pápež Fabián zomrel v roku 250 počas Déciovho prenasledovania Cirkvi a štrnásť mesiacov bola Cirkev bez pápeža. Voľba pápeža sa nemohla hneď uskutočniť, pretože mnohí potenciálni kandidáti boli vo väzení. Za hlavného predstaviteľa rímskeho kolégia presbyterov bol poverený kňaz Novacián. Keď došlo k zmierneniu prenasledovania, kolégium si zvolilo za pápeža Kornélia. Novacián si robil nároky na túto voľbu a postupne sa dal do opozície voči Kornéliovi. Využil skutočnosť, že v cirkvi boli rôzne názory na prijímanie pokánia kňazov a veriacich, ktorí počas prenasledovania odpadli. Podarilo sa mu aj mimo Ríma vytvoriť skupinu tých, ktorí zastávali prísny postoj k pristupovaniu k odpadlíkom počas prenasledovania. Dostal sa tak do opozície voči pápežovi Kornéliovi, čo napokon dopadlo tak, že sa dal vyhlásiť za protipápeža (bol ním v rokoch 251 – 258). Pápež Kornélius napätie, ktoré vzniklo, riešil tak, že na jeseň v roku 251 zvolal do Ríma synodu, na ktorej sa zúčastnilo 60 biskupov. Výsledkom synody bolo schválenie Kornéliovej zásady, podľa ktorej odpadnutí kresťania po vykonaní primeraného pokánia môžu byť znovu prijatí do Cirkvi. Synoda zároveň odsúdila Novaciána, ktorý odmietal znova prijať odpadlíkov. Novacián sa nepodriadil rozhodnutiu synody a utvoril so svojimi prívržencami sektu, ktorej členovia sa nazývali podľa zakladateľa novaciáni. Spoľahlivé informácie o tom nám zanechali aj Cyprián⁸⁶ a Eusebius.⁸⁷

Približne v rovnakom čase, ako bola zvolaná synoda v Kartágu (koncom apríla 251, tesne po Veľkej noci),⁸⁸ prišli do Kartága dva (nezachované) listy, ktoré pravdepodobne určili prvé rokovania synody. Pápež Kornélius oznámil v jednom liste Cypriánovi svoj nástup do úradu, v druhom presbyter Novacián obvinil Kornélia najmä z prílišnej zhovievavosti voči tým, ktorí počas prenasledovania odpadli. Novacián mal v úmysle po-mocou Cypriána zvrhnúť Kornélia z rímskeho biskupského stolca. Listy boli prečítané pred zhromaždenými na synode za zatvorenými dverami. Na objasnenie situácie v Ríme boli do Ríma vyslaní biskupi Caldonnius a Fortunatus. Ich návrat sa však oddialil až po synode. Ku koncu synody dorazilo do Kartága vyslanectvo Novaciána. Novacián sa medzitým

⁸⁵ Tento Cypriánov postoj jasne vidíme aj v jeho korešpondencii, kde okrem iného napísal: „...všetko preskúmame, keď nám Pán dovolí zhromaždiť sa s mnohými kolegami. Aj Augendus, ktorý sa bez ohľadu na biskupa a Cirkev pripojil k tomuto sprisabaniu, ak s ním zostane, bude trpieť rovnakým trestom, aký na seba uvalí tento po moci chtivý arogantný muž. Rovnako nech vie každý, kto sa pripojí k jeho sprisabaniu a strane, že každý, kto sa chcel dobrovoľne oddeliť od Cirkvi, nie je s nami v Cirkvi spojený. Prečítajte si tento môj list našim bratom a pošlite ho duchovenstvu v Kartágu s menami tých, ktorí sa pridali k Felicissimovi“. – CYPRIANUS. *Epistula* 41/2, CSEL 3/2, s. 588 – 589.

Cypriánov postoj k opodstatneniu zvolania synody vidíme napr. aj v liste 55: „Čo sa však týka tohto, odložil som to, čo treba rozhodnúť o prípade odpadlíkov, aby sme, keď bude ticho a pokoj a Božie milosrdenstvo dovolí biskupom zhromaždiť sa na jednom mieste, potom, keď budú rady z konferencie všetkých oznámené a zväžené, mohli rozhodnúť, čo treba urobiť. Ak by však niekto pred našou radou a pred rozhodnutím odsúhlaseným radou všetkých chcel nevážene podať sväté prijímanie prepadnutým, sám by mal byť od prijímania zadržaný“. – CYPRIANUS. *Epistula* 55/4, CSEL 3/2, s. 625 – 626.

⁸⁶ „Konal si usilovne i s láskou, milovaný brat, keď si k nám s náhlivosťou poslal akolytu Nikefora, aby nám oznámil slávnú radosť zmierených vyznávačov a zároveň nás veľmi podrobne poučil o nových a škodlivých úkladoch Novatiana a Novatusa, ktorými útočia na Kristovu Cirkev. Lebo hoci táto škodlivá frakcia heretickej skazenosti sem dorazila deň predtým, sama už odsúdená na zánik a určená na zničenie ostatných, ktorí s ňou súhlasili, na druhý deň prišiel Niceforus s tvojím listom“. – CYPRIANUS. *Epistula* 52, CSEL 3/2, s. 616 – 620.

⁸⁷ PAMPHILI, EUSEBIUS. *Církevní dějiny (Ecclesiastica Historia)*, 6. 43, s. 126; 7. 8, s. 132. – „Novaciana právom nenavídime, pretože rozdelil cirkev, niektorých bratov zviadol k bezbožnosti a rúbaniu, zviadol najväčšie hriechne učenie o Bohu a nášho dobrotivého Pána Ježiša považoval za nemilosrdného.“

⁸⁸ CYPRIANUS. *Epistula* 57, CSEL 3/2, s. 650 – 656.

nechal vyhlásiť za rímskeho protipápeža, čo znamenalo, že tam došlo k schizme. Synoda však odmietla nasledovať Novaciánových prívržencov a vyhlásila sa za neutrálnu, kým sa nevrátia spomínaní biskupi.⁸⁹

V Kartágu pôsobil aj kňaz Novatus,⁹⁰ ktorý spočiatku bol proti názorom protipápeža Novaciána, ale neskôr sa pridal na jeho stranu a začal šíriť jeho postoje. Spolu začali vyvíjať napätie proti pápežovi Kornéliovi, a tiež aj proti Cypriánovi. Presadzovali veľmi rigoróznym prístupom k tým, ktorí chceli byť opäť prijatí do cirkevného spoločenstva.⁹¹

Na Novaciánsku schizmu, ktorá malá dosah aj v Prokonzulárnej Afrike, reagoval pochopiteľne aj Cyprián, kde hlavne zdôraznil dôležitosť jednoty Cirkvi, najmä zoči-voči neustále hroziacim prenasledovaniám. Jeho reakciu poznáme aj z listu biskupovi Antoniovovi: „*Nech je to ktokoľvek a nech je to čokoľvek, ten, kto nie je v Kristovej Cirkvi, nie je kresťan. Hoci sa môže predvádzať a vznešenými slovami otvorene deklarovat' svoju filozofiu a výrečnosť, ten, kto nezachováva bratskú lásku alebo cirkevnú jednotu, stratil aj to, čím bol predtým. Ibaže sa vám zdá, že je to biskup, ktorý po tom, čo sa biskupom v Cirkvi stalo, šestnásť spolubratov biskupov bojuje z ctižiadosti, aby sa dezertéri stali falošnými a cudzími biskupmi! A hoci je na celom svete jedna Cirkev rozdelená Kristom na mnoho údov, tiež jeden episkopát rozptýlený v harmonickom množstve mnohých biskupov, tento človek sa napriek Božej tradícii, napriek spojenej a všade spojenej jednoty Katolíckej Cirkvi, pokúša vytvoriť ľudskú cirkev a posielal svojich nových apoštolov po veľmi mnohých mestách, aby založili nejaké nové základy svojej vlastnej inštitúcie.*“⁹²

Prívrženci Felicissima a Novaciana vynaložili veľké úsilie, aby znovu získali svoje postavenie. Novaciánom z Kartága sa dokonca podarilo postaviť v Kartágu do čela biskupa svojej strany (Maximus) a do Ríma poslali mnoho sťažností na Cypriánovu predstieranú tvrdosť, keďže na druhej strane hroziace prenasledovanie si vyžiadalo nové opatrenia, čo sa týkalo záležitostí padlých (lapsi).⁹³ To vyvolalo v Kartágu veľké napätie, ale zvolaná synoda nakoniec priniesla čiastočne pokoj a jednotu.

Záver

Biskupská služba Cypriána v Kartágu mu postupne pomohla získať vedúcu pozíciu v spojených provinciách rímskej severnej Afriky západne od Kartága. K tomuto úspechu mu pomohol aj úspešný priebeh synody z roku 251. Hoci táto synoda zahŕňala presbyteriálnu a laickú účasť, pre Cypriána bola najdôležitejšia jej biskupská povaha. Synoda riešila

⁸⁹ CYPRIANUS. *Epistula 55/24*, CSEL 3/2, s. 642 – 643.

⁹⁰ „*Napokon, keď sa Novatus odtiaľ stiahol, to znamená, keď sa stiahla búrka a víchor, tam čiastočne nastal pokoj a slávni a dobrí vyznámači, ktorí sa na jeho podnet stiahli z Cirkvi, sa po jeho odchode z Ríma vrátili do Cirkvi. Je to ten istý Novatus, ktorý prvý zasial medzi nás obeň sváru, ktorý tu oddelil časť bratov od biskupa, ktorý v tom istom prenasledovaní bol ešte ďalším prenasledovateľom nášho ľudu pre prevrátenie zmysľania bratov. Je to práve on, kto bez môjho dovoľenia a vedomia svojou frakciou a dobováraním vymenoval za diakona Felicissima, svojho satelita, a svojím prevratom v Ríme, plachtiacim tiež na rozvrátenie Cirkvi, sa tam vybráňal podobnými a veľmi podobnými vecami, oddelil časť ľudu od kléru a rozvrátil svornosť bratstva, ktoré je samo osebe dobre zjednotené a vzájomne sa miluje. Keďže Rím mal pre svoju veľkosť jednoznačne predchádzať Kartágo, dopustil sa tam väčších a závažnejších priestupkov. Ten, kto tu proti Cirkvi ustanovil diakona, urobil tam biskupa“.* – CYPRIANUS. *Epistula 52/2*, CSEL 3/2, s. 617 – 619.

⁹¹ STREKOWSKI, Stanislaw. *Synody w Afryce prokonsularnej*, s. 109.

⁹² CYPRIANUS. *Epistula 55*, CSEL 3/2, s. 642 – 643.

⁹³ HEFELE, Josef, Charles. *The History of the Councils of the Church: from the original documents, to the close of the Council of Nicea a. d. 325*. Edinburgh 1872, s. 95 – 96.

predovšetkým otázku padlých (lapsi), ktorá sa týkala nielen kartágskej Cirkvi, ale aj všetkých Cirkví. Navyše, Cyprián potreboval podporu ostatných cirkví, aby pomohol presvedčiť vlastnú Cirkev, že jeho biskupská „politika“ bola správna.

Podľa Benedikta XVI. Cyprián v týchto zložitých okolnostiach ukázal výnimočné riadiace schopnosti. „*Bol prísny, nie však neoblomný voči odpadlíkom – odpustenie im umožňoval po príkladnom pokání. Bol neoblomný voči Rímu v obraňovaní zdravých tradícií Cirkvi v Afrike, bol veľmi ľudský a naplnený autentickým evanjeliovým duchom pri povzbudzovaní kresťanov k bratskej pomoci pohanom počas moru. Vedel udržať správnu mieru, keď pripomínal ustráchaným veriacim, ktorí sa báli o svoj život a straty pozemských dobier, že pre nich pravý život a pravé dobro nie sú z tohto sveta. Neobrozene bojoval proti nesprávnym zvykom a hriechom, ktoré ničili morálny život, predovšetkým proti lakomstvu.*“⁹⁴

Táto pastoračná stratégia stretávania sa biskupov na synodách bola doplnená aj o energické písanie listov medzi biskupmi, najmä medzi uznávanými poprednými biskupmi, ako Cyprián a Kornélius, čím sa hľadala jednotná odpoveď na problémy miestnej i všeobecnej cirkvi.

Význam synody v Kartágu v roku 251 dokumentuje aj veľké množstvo korešpondencie, ktoré svedčia o Cypriánovom teologickom a pastoračnom myslení a úsilí o dobro Cirkvi. Potvrďuje to aj názor Scipioniho: „... akú inú výraznú osobnosť nám v tomto období predstavuje kresťanská Afrika, ktorá sa vyrovná postave Cypriána, ktorého osobná prestíž prekročila Stredozemné more a nachádza dôkazy v provinciách Španielska a Galie, ako aj v Taliansku?“⁹⁵

BIBLIOGRAFIA

Pramene

- HARTEL, Guilemus (ed). *S. Thasci Caecili Cypriani Opera omnia*. Vol. III., pars I., Vindobonae 1868. *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum – CSEL*.
- *Sententiae episcoporum numero LXXXVII, de haeticis baptizandis.*
 - *Ad Donatum.*
- HARTEL, Guilemus (ed). *S. Thasci Caecili Cypriani Opera omnia*. Vol. III., pars II., Vindobonae 1871. *Corpus scriptorum ecclesiasticorum Latinorum – CSEL*.
- *Epistulae.*
- HEFELE, Josef, Charles. *The History of the Councils of the Church: from the original documents, to the close of the Council of Nicea a. d. 325*. Edinburgh 1872.
- HIERONYMUS, GENNADIUS, ISIDORUS. *Dějiny křesťanského písemnictví. (De viris illustribus)*, Preklad: HELLER. Jan, M. Praha: vydav. Herrmann and synové, 2010.
- PANCZOVÁ, Helena. (ed.): Akta Cypriana. In. *Slávne svedectvo mučeníkov*. Výber z najstaršej mučeníckej literatúry. Starokresťanská knižnica, zväzok 4. Trnava: Dobrá kniha, 2009, s. 273 – 281.

⁹⁴ BENEDIKT XVI. *Cirkevní otcovia od Klementa Rímskeho po svätého Augustína*. Trnava: Dobrá kniha 2009, s. 56.

⁹⁵ SCUPIONI, Luigi, I.. *Vescovo e popolo. L'esercizio dell'autorità nella Chiesa primitiva (III sec.)*. Milano 1977, s. 91.

Literatúra

- BARON, Arkadiusz – PIETRAS, Henryk. *Acta Synodalia ab anno 50 ad annum 381*. Wydawnictwo WAM. Kraków 2006.
- BENEDIKT XVI. *Cirkevní otcovia od Klementa Rímskeho po svätého Augustína*. Trnava: Dobrá kniha 2009.
- BERÁNEK, Zdeněk. *Alžírsko*. Stručná história států. Praha: Nakladatelství Libri, 2007.
- BERARDINO, Angelo Di. *Preface*. In Henk Bakker, Paul van Geest and Hans van Loon (ed.). *Cyprian of Carthage: Studies in His Life, Language, and Thought*. Leuven – Paris – Walpole, MA: Peeters, 2010.
- BRENT, Allen. *On the Church – Select Treatises: St. Cyprian of Carthage*. St Vladimirs Seminary Pr.: New YORK, 2006.
- DROBNER, Hubertus. R. *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*. Praha: Oikoy-men, 2011.
- DUNN, Geoffrey, David. The Carthaginian Synod of 251: Cyprian's Model of Pastoral Ministry. In *I concili della cristianita occidentale secoli III – V: Studia Ephemeridis Augustinianum* 78. Roma: Institutum Patristicum Augustinianum, 2002, s. 235 – 257.
- FAGBAMIGBE, Margaret Abiodun. “Synod” in the Teachings of Church Fathers: Lessons for a Synodal Church Today. In *The catholic voyage: African Journal of Consecrated Life*. Volume 20, No. 1, 2023, s. 17 – 37.
- GALLICET, Ezio (ed). *Cipriano di Cartagine. La Chiesa: Sui cristiani caduti nella persecuzione; L'unità della Chiesa cattolica; Lettere scelte*. Milano: Paoline Editoriale Libri, 1997.
- HIŠEM, Cyril. *Cirkevné dejiny – starovek*. Košice: VMV, 2012.
- KITZLER, Petr – ADÁMKOVÁ, Iva. Život Cyprianův – Pontius. In KITZLER, Petr (ed.) *Příběhy raně křesťanských mučedníků*. Praha: Vyšehrad 2009, s. 217 – 256.
- LICHNER, Miloš – KARABOVÁ, Katarína. *K prameňom ranokřesťanskej latinskej tradície*. Trnava: Dobrá kniha, 2017.
- PAMPHILI, Eusebius. *Církevní dějiny (Ecclesiastica Historia)*. Preložil J. Novák, Praha: Česká katolická Charita 1988.
- PETRÁŇ, Zdeněk. Neznámý hybridní antoninianus Traiana Decia s "ženským motivem". In *Numismatické listy*. Praha: Národní muzeum, 2008, 63 (4).
- PUSEY, Edward, Bouverie. *The Councils of the Church from the Council of Jerusalem A.D. 51 to the Council of Constantinople A.D. 381, Chiefly as to their Constitution but also as to their Objects & History*. London: John Henry Parker, 1857.
- QUASTEN, Johannes. *Patrology, Volume II., The Ante-Nicene Literature after Irenaeus*. Christian Classics, Westminster, Maryland, 1986.
- SCUSSIONI, Luigi, I. *Vescovo e popolo. L'esercizio dell'autorità nella Chiesa primitiva (III sec.)*. Milano 1977.
- SENDEKOVÁ, Marta. Deciov edikt o obetovaní. In *Hortus Graeco-Latinus Cassoviensis III*. UPJŠ Košice 2020.
- STREKOWSKI, Stanisław. Synody w Afryce prokonsularnej III wieku jako przejaw kolegialności biskupów w świetle Kanonów synodalnych i Listów św. Cypriana z Kartaginy. In *VOX PATRUM* 72, (2019), s. 97 – 120. <https://doi.org/10.31743/vp.4834>

- STRZELCZYK, Jerzy. *Wandalowie i ich afrykańskie państwo*. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2005.
- SUCHÁNEK, Drahomír – DRŠKA, Václav. *Církevní dějiny. Antika a středověk*. Grada Publishing, a.s.r. Praha 2013.
- ŠUBRT, Jiří. Sanguis martyrum, semen christianorum: idea mučednictví v rané církvi. In KITZLER, Petr (ed.) *Příběhy raně křesťanských mučedníků*. Praha: Vyšehrad 2009, s. 15 – 41.
- TIXERONT, Joseph. *A handbook of patrology*. London: B. Herder book CO, 1923.
- ŽUREK, Antoni. Synody wczesnochrześcijańskie. In (red.) Żurek, Antoni – Soprych, Jacek. *Synody Diecezji Tarnowskiej*, tom. 7, Kraków: Wydawnictwo Naukowe UPJP II, 2017, s. 31 – 46. <https://doi.org/10.15633/9788374387125.03>

Adresa autora:

prof. PhDr. ThDr. Štefan Lenčič, PhD.

Katolícka univerzita v Ružomberku, Teologická fakulta v Košiciach

Inštitút cirkevných dejín, Hlavná 89, 041 21 Košice

e-mail: stefan.lencis@ku.sk